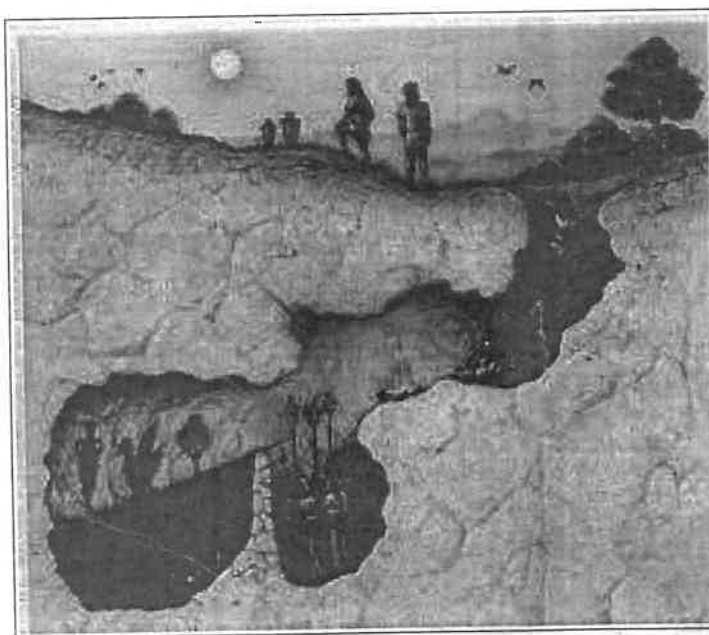

O. Preámbulo: o mito da caverna

Platón (ss. V-IV a.n.e.), un dos filósofos máis importantes da Antiga Grecia, cóntanos, nunha obra titulada *República*, un mito fascinante: o mito da caverna. Nel, pídenos que imaxinemos a uns seres humanos que desde que naceron viven **prisioneiros nunha caverna**, mirando ao fondo da mesma sen poder xirar a cabeza porque están atados. Detrás dos prisioneiros hai un muro, tras o cal pasean outras persoas levando no alto diferentes obxectos que despuntan por enriba do muro. E detrás á súa vez destes individuos, e máis arriba, hai unha fogueira, debido á cal as sombras dos obxectos transportados proxéctanse no fondo da caverna. Os prisioneiros xamais terían coñecido outra cousa que estas sombras e consideraríanas a auténtica realidade.

Tendo en conta esta situación, Platón continúa o mito narrando que pasaría se un **prisioneiro fose liberado**: ao principio non entendería nada sobre as novas cousas que ve, sentiríase moi confundido, estaría profundamente molesto e o ascenso cara ao exterior faríasele moi complicado. Sen embargo, unha vez que se acostumase a vivir fóra da caverna, percataríase de que o que contemplaba antes non eran máis que sombras e alegraríase de ter abandonado aquela vida na escuridade.

Platón formula despois o **regreso** do prisioneiro liberado **á caverna**. Por estar xa habituado á luz, custaríalle distinguir as sombras, así que os seus antigos compañeiros farían burla del. E se intentase rescatalos, tomaríano por un tolo perigoso, ata o punto de que poderían chegar a matalo.

Pois ben, o mito que acabamos de expoñer ofrece unha das máis brillantes imaxes de todos os tempos sobre a filosofía, á que podemos identificar co exterior da caverna. Contrariamente, o interior da mesma representaría a tiranía da opinión (no próximo apartado veremos que é iso). Polo tanto, **aprender filosofía implica aventurarse a saír da caverna: atréveste?**

1. Perfilando a noción de filosofía

O termo "**filosofía**", de orixe grega, significa literalmente "**amor (filo) á sabedoría (sofía)**". E a condición necesaria para amar a sabedoría é o **recoñecemento de non estar en posesión dela**, pois quen di sabelo xa todo non pode aprender máis nada e deste xeito péchase á sabedoría, así que non a ama. Desde este punto de vista, a filosofía require da ignorancia, pero dun tipo particular: **da ignorancia que non ignora que ignora ou, o que é o mesmo, que sabe que non sabe** (pensa no prisioneiro liberado: ao abandonar o seu sitio na caverna, dáse conta de que todo o que ata entón cría coñecer eran só sombras, de maneira que asume a súa ignorancia). Por iso, unha frase, atribuída ao mestre de Platón, **Sócrates** (s. V a.n.e.), que resume moi ben a actitude fundamental de todo filosofar é a seguinte: **"só sei que non sei nada"**.

Aínda que a filosofía é cómplice desa ignorancia que non ignora que ignora, en cambio é **inimiga** doutro tipo de ignorancia: **da ignorancia que ignora que ignora ou, o que é o mesmo, que cre saber** (lembra os prisioneiros da caverna: cren que coñecen a auténtica realidade, pero non é así). A **opinión**, entendida como **conxunto de crenzas que circulan pola nosa sociedade e que non foron sometidas a reflexión**, baséase neste xénero de ignorancia.

A opinión está feita de tópicos (lugares comúns) e **prexuízos** que conseguen que nos sintamos moi cómodos/as e seguros/as. Constitúe un universo blindado a base de falsas certezas no que todo resulta familiar. É aí onde nos movemos día a día, de maneira cotiá e normal: na nosa vida ordinaria, estamos sometidos/as á **tiranía da opinión**. Creemos saber a verdade sobre as cousas sen ser conscientes de que somos escravos/as de multitude de clichés e estereotipos que nos impiden ver a realidade tal e como é. Lonxe disto, vémosla desde o filtro que nos impón a nosa sociedade e que vén determinado polos intereses dos que precisamente detentan o poder nesa sociedade. En consecuencia, a opinión é **interesada**: interésalle que a xente siga dando por boas as súas mentiras, siga crendo os seus mitos e siga aceptando as súas inxustizas para que todo continúe funcionando como sempre.

Pola contra, a **filosofía** é **desinteresada**: desexa o saber polo saber mesmo, por puro amor a el, sen esperar obter ningún beneficio nin resultar rendible para os poderes

UNIDADE 1

establecidos. Chegar a este estadio, é dicir, pasar da opinión á filosofía require realizar un esforzo (non esquezas o duro que se lle fai ao prisioneiro liberado o ascenso ao exterior da caverna): é preciso alonxarse das vellas seguridades, adoptar unha actitude crítica de estrañamento e de sospeita, interpoñer unha distancia co noso modo habitual de tratar co mundo que nos rodea e empezar a dúbida de todo.

Así pois, a filosofía pode ser entendida como un **exercicio de reflexión** que nos **permite** abandonar a opinión, **achegarnos ao saber** e contemplar as cousas desde un ángulo máis real. E é precisamente este exercicio o que fai da vida unha vida extraordinaria, non sometida á tiranía da opinión e, debido a isto, unha vida máis vivible, unha vida digna de ser vivida. O mesmo **Sócrates** dixo que "**unha vida sen reflexión non merece ser vivida**" (e iso que a el a filosofía lle custou a propia vida, xa que foi condenado a morte por cuestionarse cousas que outros aceptaban cegamente).

Que a filosofía estivo desde sempre ligada a unha disposición reflexiva ou contemplativa testemuñao o feito de que o primeiro que empregou o termo "filósofo", **Pitágoras** (ss. VI-V a.n.e.), o introduciuse ao lanzar un **paralelismo entre a situación do espectador dos xogos olímpicos e a condición do "amante do saber"**: a diferenza dos atletas, que buscan a fama ou a gloria, ou dos comerciantes, que acoden ao estadio movidos polo afán de lucro (para facer negocios), atopámonos con aqueles outros, os espectadores, que asisten aos xogos para contemplalos, desexosos de coñecer e entender canto ten lugar na area.

Agora ben, esta vertente teórica ou contemplativa da filosofía trae consigo sempre unha **vertente práctica ou política**: como exercicio de reflexión que persegue desinteresadamente o saber polo saber, a filosofía non pode deixar de constituír unha voz **crítica** das mentiras, mitos e inxustizas que perpetúa a opinión, forzosamente conservadora. Fronte a ela, a filosofía é, por definición, **transformadora**, revolucionaria. Por iso sempre foi, é e será **perigosa** para o *statu quo* de calquera sociedade (de aí que o prisioneiro liberado da caverna, trasunto de Sócrates, sexa branco dos ataques dos demais). Afrontar ese perigo e correr riscos é o que nos permite deixar atrás a vida cavernícola que levabamos para vivir ao grande.